

Koronavirusstrategiat-kyselyn tulosraportti (kevät 2021)

Esipuhe ja tiivistelmä¹

Tekijät:

Jukka Luoma
Susanna Takkunen
Lauri Saarinen
Tomas Falk

Aalto-yliopisto

Yhteydenotot:

Jukka Luoma
KTT, apulaisprofessori
Tuotantotalouden laitos Aalto-yliopiston perustieteiden korkeakoulu
+358 40 353 8412
jukka.luoma@aalto.fi

¹ Tämä dokumentti pitää sisällään tutkimusraportin esipuheen ja tiivistelmän. Tutkimuksen tulosaineisto on kuvattu tarkemmin diaesitysmuodossa dokumentissa ”Koronavirusstrategiat-kyselyn tulosraportti (kevät 2021) – Tulosaineisto-diaesitys” ja se on ladattavissa hankkeen kotisivuilta osoitteesta koronavirusstrategiat.aalto.fi.

Esipuhe

Keväällä 2020 tutkimusryhmämme päätti alkaa seurata koronaviruksen strategisia vaikutuksia suomalaisissa yrityksissä. Tutkimuksen keskeinen aineisto on päättäjäkysely, joka pyrkii kartoittamaan ”koronaviruksen vaikutuksia yritysten kilpailutoimintaan, kehitystoimintaan, liiketoimintamalleihin sekä strategisiin prioriteetteihin” (Luoma ym., 2020, s. 5). Ensimmäinen kysely tehtiin syksyllä 2020, ja pääpiirteittäin sama kysely toistettiin huhti-toukokuussa 2021.

Pandemian taloudellisiin vaikutuksiin liittyy edelleen paljon epävarmuutta sekä lyhyellä että pitkällä aikavälillä, vaikka itse epidemiatilanne toivottavasti jatkaa suotuisaa kehitystään. Tutkimus pyrkii osaltaan valottamaan, miten korona-aika heijastuu yritysten nykytilanteeseen sekä lähitulevaisuuden näkymiin. Parempi ymmärrys nykytilasta ja lähitulevaisuudesta voi antaa varhaisia signaaleja siitä, millaisia pidemmän aikavälin vaikutuksia koronalla voi olla talouteen, toimialoihin ja yritysten kilpailukykyyn. Tieto auttaa niin yrityksiä kuin poliittisia päättäjiä tekemään parempia päätöksiä kriisin toipumisvaiheessa.

Nyt toteutettu kysely keräsi yhteensä 261 yrityksen vastaukset. 103 yrityksen päättäjät vastasivat molempiin kyselyihin, joka antaa arvokasta tietoa koronaviruksen vaikutuksista ajan myötä. Otos koostuu pitkälti teknologiateollisuuden, tukku- ja vähittäiskaupan sekä palvelualan yrityksistä ja painottuu keskimääräistä suomalaista yritystä suurempiin yrityksiin.

Olemme äärimmäisen kiitollisia jokaisesta vastauksesta. Tiedämme, että yritysjohtajat ovat olleet korona-aikana erityisen kiireisiä.

Tutkimus toteutettiin yhteistyössä Teknologiateollisuus ry:n, Palvelualojen työnantajat Paltan ja Kaupan Liiton kanssa ja kysely suunnattiin pääosin liittojen jäsenyritysten toimitusjohtajille. Haluamme kiittää liittoja hyvästä yhteistyöstä ja avusta tutkimuksen toteutuksessa.

Kiitos tutkimuksen mahdollistamisesta kuuluu myös Business Finlandille. Tutkimus on osa Business Finlandin rahoittamaa ”Yritysten koronavirusstrategiat ja niiden vaikutukset organisaatioihin ja arvoketjuihin” -hanketta.

Tutkimuksen toteutuksen yksityiskohdista voi lukea tarkemmin syksyllä julkaisemastamme tutkimusraportista. Lisäsimme ja poistimme joitain kysymyksiä saamamme palautteen, jo kertyneen tutkimus- ja kokemustiedon sekä tutkimusryhmässä käydyn keskustelun pohjalta.

Uudellamaalla, 23. kesäkuuta 2021

Tekijät

Tiivistelmä

Tutkimuksen tavoite ja toteutus

Tutkimuksen tavoitteena on kartoittaa koronaviruksen vaikutuksia suomalaisiin yrityksiin. Tutkimuksessa tarkastellaan erityisesti toteutuneita—ja lähitulevaisuuden ennakoituja—muutoksia yritysten toiminnassa (esim. kilpailutoimenpiteet, kehitystoiminta) ja tavoitteissa (esim. strategiset tavoitteet). Vaikka strategiatyö on määritelmällisesti pitkäjännitteistä toimintaa, lyhyen aikavälin näkyvät ja ennakoitujen muutokset voivat auttaa hahmottamaan pidemmän aikavälin kehityskulkuja yritysten toimintaympäristössä ja strategioissa.

Tutkimus nojaa pääosin 2544 yrityspäätäjälle lähetettyyn kyselyyn. Vastaajajoukko määriteltiin yhteistyössä Teknologiateollisuus ry:n, Palvelualojen työnantajat Paltan ja Kaupan Liiton kanssa. Tutkimus täydentää syksyllä 2020 tehtyä kyselyä. Lopullisessa vastausjoukossa on 261 yritystä (vastausprosentti n. 10 %), joista 103 vastasi myös syksyn kyselyyn. Otos painottuu yhteistyöliittojen jäsenyritysten toimialoille ja vastaajayritykset ovat keskimääräistä suomalaista yritystä suurempia (henkilöstö keskimäärin 146, mediaani = 43).

Tutkimuksen päälöydökset

Tutkimuksen päälöydökset voidaan tiivistää seuraavasti:

1. **Yritykset suuntautuvat kasvuun:** Yritykset ovat lisänneet ja suunnittelevat lisäävänsä kasvuun tähtääviä toimenpiteitä. Yritysten strategisissa tavoitteissa korostuu enenevässä määrin liikevaihdon kasvattaminen ja osaavan henkilöstön rekrytointi.
2. **Yritysten väliset kriisin aikaiset erot näkyvät myös koronakriisistä palauduttaessa:** Yritykset, jotka lisäsivät kriisin alkukuukausina kasvuun tähtääviä kilpailutoimenpiteitä, ovat kyenneet jatkamaan aktiivisina, siinä missä toimenpiteiden vähentäjät ovat joutuneet jatkamaan vetäytymistään.
3. **Koronan käynnistämä liiketoiminnan ”pikadigitalisaatio”** on lisännyt yritysten valmiutta ottaa käyttöön digitaalisia teknologioita, mutta pitkällä aikavälillä tuottavuutta ja kilpailukykyä kehittävä digitaalinen transformaatio sekä uudet etätyön toimintamallit vaativat pitkäjännitteisiä kehitystoimia.

Yritykset suuntautuvat kasvuun ja suunnittelevat lisäävänsä liiketoiminnan laajentumiseen tähtääviä kilpailutoimenpiteitä. Tällaisia toimenpiteitä ovat esimerkiksi laajentuminen uusille markkinoille, uusien tuotteiden ja palveluiden lanseeraus sekä tuotantokapasiteetin lisäykset. Tulokset heijastelevat laajasti sekä Suomessa että kansainvälisesti raportoitua investointiaaltoa. Nopea kasvusykäys koronakriisistä palauduttaessa on kuitenkin nostanut esiin myös kasvun pullonkauloja hankintaketjuissa ja osaamisresursseissa.

Liikevaihdon kasvun ja henkilöstön rekrytoinnin noustessa yritysten strategisissa prioriteeteissa, ennakoimme kilpailun osaavasta työvoimasta kiristyvän. Tätä korostaa entisestään se, että yritysten strategisten prioriteettien kärjessä jatkaa uuden teknologian käyttöönotto ja henkilöstön osaamisen kehittäminen. Samaan aikaan, vaikka kustannusten alentaminen oli yrityksille korostuneen tärkeä tavoite kriisin alkukuukausina, sen merkitys on viime kuukausina vähentynyt.

Korona-aika on vaikuttanut yrityksiin hyvin eri tavoin. Moni yritys on kärsinyt raskaat tappiot. Samaan aikaan osa yrityksistä on pystynyt jopa kasvamaan kriisin keskellä. Tutkimuksemme pohjalta on perusteltua olettaa, että yritysten väliset erot heijastuvat myös kriisistä palautumiseen, jolloin talouden elpymisen positiiviset vaikutukset jakautuvat epätasaisesti. Syksyllä 2020 toteutetussa kyselyssä havaitsimme yritysten jakautuneen niihin, jotka ovat pystyneet jatkamaan erityisesti uusien tuotteiden ja palveluiden kehittämistä, siinä missä osa yrityksistä keskittyi kilpailemaan lähinnä hinnanalennuksin. Kevään 2021 kysely viittaa siihen, että yritysten reaktiot kriisiin alkukuukausina ennakoivat pidemmän aikavälin muutoksia kilpailutoiminnassa. Tämä herättää kysymyksen, pystyvätkö kriisistä kärsineet yritykset uudelleenaktivoitumaan ja kilvoittelemaan kasvusta talouden palatessa kasvu-uralle.

Koronakriisi on johtanut ”pikadigitalisaatioon”, kun yritykset ovat osin pakon sanelemana ottaneet nopeasti uusia digitaalisia työkaluja käyttöön (esim. erilaiset etätyöratkaisut). Tulokset työskentelystä aiempaa digitaalisemmin ja pääosin etänä ovat olleet pääosin hyviä. Samaan aikaan ”pikadigitalisaatiossa” on myös lieveilmiöitä, jotka vaativat huomiota. Esimerkiksi organisaatioiden ja tiimien työskentelytapoja on kehitettävä, jotta tuottavuutta saadaan ylläpidettyä ja toisaalta koettu työmäärä pysyy kohtuullisena. Lisäksi todellinen liiketoiminnan digitaalinen transformaatio vaatii pidempiaikaista kehitystyötä, jotta digitalisaation tuottavuuspotentiaali saadaan yrityksissä hyödynnettyä.

Tutkimuksen tuloksia on esitelty tarkemmin diaesitysmuodossa dokumentissa *Koronavirusstrategiat-kyselyn tulosraportti (kevät 2021) – Tulosaineisto-diaesitys*. Esitys on ladattavissa hankkeen kotisivuilta osoitteesta koronavirusstrategiat.aalto.fi.

Johtopäätökset ja suositukset

Esitämme tutkimustulosten pohjalta seuraavat johtopäätökset ja suositukset.

- **Koronakriisistä palaututtaessa olisi tärkeä helpottaa yritysten innovaatiotoiminnan ja uuden liiketoiminnan kehittämistä.** Poliittikkatoimijat voivat mahdollistaa yritysten innovaatiotoiminnan positiivista kehitystä poistamalla pullonkauloja erityisesti osaajien saatavuudessa, johon voidaan vaikuttaa sekä maahanmuuttopolitiikalla että koulutuspoliittisin keinoin. Kriisi- ja innovaatiotukien jatkoa voitaisiin harkita kannustamaan kasvuhakuista innovaatiotoimintaa niin, että myös kriisissä hävinneet yritykset pääsisivät uusiutumaan ja mukaan talouden kasvu-uralle.
- **Kasvuhakuisten yritysten tulisi kiinnittää huomiota tuotannontekijöiden saatavuuteen.** Kriisin jälkeinen kasvun tavoittelu edellyttää, että yrityksillä on

käytettävissään tarvittavat henkilöstöresurssit sekä raaka-aineet ja komponentit. Kansallinen ja globaali kasvusykäys voi rajoittaa tuotannon tekijöiden saatavuutta, mikä voi vaikeuttaa kasvun toteutumista käytännössä. Erityisesti digitaalisiin teknologioihin liittyvä osaaminen tulee olemaan keskeinen kasvun pullonkaula. Nopea kriisistä palautuminen saattaa aiheuttaa myös saatavuushaasteita ja paineita hinnan korotuksiin komponenteille.

- **Koronan käynnistämä ”pikadigitalisaatio” on parantanut yritysten valmiuksia hyödyntää uusia teknologioita, mutta yrityspäätäjien on syytä varautua pitkäjänteiseen kehitystyöhön ja kärsivällisyyteen investoinneissaan.** Koronan pakottama etätyökokeilu ja liiketoiminnan osittainen digitalisointi lisäsi monessa yrityksessä halukkuutta ja valmiutta hyödyntää digitaalisia teknologioita laajamittaisemmin. Etätyöskentely koettiin poikkeusoloissa usein varsin tehokkaaksi tavaksi toimia, mutta pidemmällä aikavälillä johtajien on tunnistettava mitä organisointiin, itsensä johtamiseen ja työhyvinvointiin liittyviä haasteita etätyöskentely tuo tullessaan, ja miten yritys pystyy ne ratkaisemaan. Yrityksen liiketoiminnan laaja-alainen digitalisointi on kriisinkin jälkeen pitkä prosessi, joka vaatii määrätietoista kehittämistä ja usein koko liiketoiminnan perusteiden uudelleenarviointia.

Lähdeviitteet

Luoma, J., Takkunen, S., Saarinen, L., Nykänen, N., Kervinen, S., & Falk, T. (2020). Koronavirusstrategiat-kysely-tulosraportti, Aalto-yliopisto.